

450573

VII. ÉVFOLYAM. 1. SZÁM.

CENZURÁT

1939. JANUÁR 15.

MAGYAR NÉPEGÉSZSÉGÜGYI SZEMLE

Egészségügyi, embervédelmi és népnevelő folyóirat.

Redactor responsabil:

Dr. BELA SCHMIDT

Colaboratorii: Dr. Andrei Gergely és Dr. Ladislau Koleszár

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egy évre ... 120 Lei.

Egyes szám 15 „

REDACTIA

Târgu-Mureş — Marosvásárhely
Str. Mihail Eminescu 4. (Tótkai-ucca)

ADMINISTRAȚIA:

Târgu-M.-Vásárhely
Str. Sft. Gheorghe 20.

Megjelenik minden hónap 15-én.

TARTALOM:

Dr. Schmidt Béla: Dr. Gergely Andor

Dr. Orient Gyula: A köznép gyógyszerei és miszticizmusa.

Árthat-e dohányzás a véredényeknek?

Dr. Zemlényi Imre: A bél-élősdiekről.

Vasárnapi iskola: Dr. Parádi Kálmán: A tüdővész
rombolásai a szervezetben III.

A föld népessége. — A kiadóhivatal kérelme.

Biblioteca Universităţii Regale Ferdinand I.
din CLUJ.

Nr. 659 10610

EXEMPLAR LEGAL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MÁRIA SZEPLŐKRÉM, MÁRIA PUDER, MÁRIA SZAPPAN.

tökéletes és az egészségre teljesen ártalmatlan. Egészségügyminiszterileg engedélyezett kozmetikai szerek.
Gyógyszertárakban kaphatók, vagy postán megrendelhetők:

KOVÁCS ANDOR GYÓGYSZERTÁRA TÂRGU-MUREŞ

Málnási Mária Forrás

Természetes alkalikus sós gyógyviz. A legjobb nyálkaoldó gyógyszer! Gyomorégést azonnal megszüntet.

Mindenütt kapható.

Kútkezelőség Braşov.

11

A nők 75%-a székrekedésben szenved!

A nők legnagyobb része fejfájásban, idegességben, étvágytalanságban, sápadtságban szenved, azonkívül igen gyakran pattanásos és foltos az arcbőrük. E jelenségek oka legtöbbször az idült székrekedésben keresendő. A székrekedés okozza mindezeket a fájdalmakat és kellemetlenségeket, azt kell megszüntetni, hogy kísérő jelenségei elmúljanak. Az ARTIN-dragéet — dacára annak, hogy a nők nem szívesen vesznek orvosságot — még a legkényesebbek is szívesen szedik. Az ARTIN hatása biztos és enyhe, nem okoz görcsöket, a beleket rendes működésre ösztönzi, a kiürülés teljes. A rendes bélműködés visszatérével megszűnnek a kellemetlen tünetek. Szedjen ARTINT, a modern hashajtót, a nők hashajtóját!

ARTIN

Dr. WANDER
üzemek készítménye

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KALMOPYRIN

fájdalom csillapításra

(fogfájás, fejfájás, rheumatikus
fájdalmak stb.) 1—2 tableta.

Meghüléseknél naponta 3—9 tableta.

RICHTER GEDEON vegyészeti gyár
BUCUREȘTI.

450573

VII. ÉVFOLYAM 1. SZÁM.

1939. JANUÁR 15.

M A G Y A R NÉPEGÉSZSÉGÜGYI SZEMLE

Egészségügyi, embervédelmi és népnevelő folyóirat.

Szerkeszti:

Dr. SCHMIDT BÉLA

Főmunkatársak: Dr. Gergely Endre és Dr. Koleszár László

Inregistrat sub No. 842. din 7 Maiu
1938. la Trib. Mureş, Secţia II. Mureş

Dr. Gergely Endre

Lapunk lelkes barátja, önzetlen főmunkatársa életének 53-ik évében 1938. december hó 27-én, súlyos szenvedés után eltávozott körünkből.

Szívének melege kihült, lelkének közvetlenségét, lelkesedésének hevét, munkásságának fáradhatatlan lendületét már nem érezzük. Kihullt kezéből a toll, mellyel annyi szépet, jót és hasznosat vetett papírra!

A veszteség fájdalmas, mert munkánk jelentőségét mélyen átérezve mindég mellettünk állt és tanácsaival, írásaival segítő társunk volt.

A magyarság minden vonatkozású munkájában kivette részét, hová állították, hová elrendeltetett mindég *egészen* ott volt. A reá háruló, vagy reábízott feladatot pontosan elvégezte, ember volt, — teljes ember. Nem kereste a hiúságok vásárában az őt anynyira megillető megkülönböztetést, az élen is, mint egyszerű közember, úgy állta meg helyét, hogy abból kiérzett fajtájának nagy szeretete és hű ragaszkodása az erdélyi rögghöz.

Munkásságának széles területén a szív, a tudás, az ember-és természetszeretet vezette mindég.

Lapunk: emlékét kegyeletes szeretettel őrzi s például tartja meg arra, hogy a becsületes munka és a lelkesedéssel végzett munkavállalás — igaz, emberi megtestesítője volt.

Legyen pihenése csendes! . . .

Dr. Schmidt Béla

A köznép gyógyszerei és miszticizmusa

Dr. ORIENT GYULA, egyetemi tanár, Kolozsvár.

Ismeretes, hogy a köznépnek igen helyes ösztönei mondjuk, érzékei vannak. Ezek örökségképen szállnak át utódról utódra, vagyis az ősi tapasztalat öröklődik. Különösen a gyógyítás terén kell a köznépnek a gondolkozását és tapasztalatát méltányolnunk, mivel gyógyítás dolgában függetlenebbül gondolkodik a műveltebb osztálynál. A műveltebb osztály ugyanis, az orvosától várja a rendeléseket és a tanácsokat a diéta legapróbb részletéig és teljesíti is azokat: mint ahogy a cipője csinálását a cipészre, vagy ruhája elkészítését a szabóra bízta stb., úgy bízta betegsége gyógykezelését az orvosára. A köznép szegényebb — vagy vagyonosabb része, betegsége esetén végig próbál előbb mindenféle családi gyógyszert és módot és csak végszükségben, vagyha az alkalmazni kívánt gyógymódszerben kételkedik, kéri ki az orvos tanácsát. Köhögés, szédülés, oldalszúrás ellen megvan mindenkinek a maga gyógyszere. Fejfájás esetén pl. 4—6 piócát helyez a betegség székhelyének a közelébe, mondjuk a halántékra, vagy a tarkóra. S higyük el, hogy a fejfájás ellen alkalmazott gyógykezelésnek e módja legalább is rövid időre enyhülést hoz létre.

A falúsi orvosnak és a gyógyszerésznek bő alkalma van a népnél megfigyelni olyan gyógyeljárásokat és gyógykezeléseket, a melyek néha meglepő hatást fejtenek ki, de melyet elárulni nem hajlandók. E nagy titkolódzásnak a legtöbb esetben az az oka, hogy félnék az orvos vagy a gyógyszerész gúnyjától vagy, hogy nevetségessé teszik őket, ha titkukat elárúlják.

A népies szereknek két csoportja van: egy részük jóformán az ősi történelem előtti időkből származik, vagy a nép nagy tömegének századokon át felhalmozott együttes tapasztalásából ered, más részük maradvány, szokásból kiment, eldobott szerek tömegéből. Számtalanszor megesik, hogy a selejtezett szerek valamelyike ismét előkerül s új célokra használják, de az is előfordul, hogy valamelyes népies szer lesz figyelem tárgya s azt az orvosi gyakorlat, sőt a tudomány is jóvá hagyja.

Hogy a spárga (*Asparagus off. L.*) emeli a női nemi ösztönt, már Melius Juhász Péter 1578-ban Kolozsváron megjelent „Herbárium”. „A Fáknek, füveknek nevekről, természetéről és hasznairól” című műve is megemlíti: „A spárga meddőséget elűz”. Hasonlóan írnak

róla már a K. e. munkák, Dioscorides és Plinius is. Ez a hiedelem, azt hiszem a keletiek Phallus kultuszából maradt reánk, mert a földből kibúvó vöröshegyű, csupasz növény nagyon hasonlít a Phallushoz. Az indus magtalanok ma is ráfeküsznek a templomokban felállított kőphallusokra, vagy pedig megkaparják azt és porát megisszák. Az 1904-ik évi egyik előkelő orvosi lapban egy falusi orvos több ilyen a népáltal alkalmazott érdekes gyógymódot közölt volt, ezek egyike a következő:

A falu egyik jobbmódú paraszt férfitagját, akit azelőtt egészségesnek ismertem, egy idő óta legyengültnek találtam. Hosszas kérésemre megvizsgáltatta magát, amikor megdöbbenve tapasztaltam, hogy előre haladott tuberkulózisban szenved s állapotát reménytelennek tartottam. Csillapíthatatlan köhögése ellen gyógyszert akartam neki rendelni, azonban kitérően azt felelte, hogy gyógyszert már néhány nap óta szed. A beteggel több ízben találkoztam, — mondja az orvos — s meglepőve tapasztaltam, hogy a köhögés majdnem teljesen megszűnt. Emberemet két év után még jobb állapotban találtam, mint azelőtt. Hosszas kertülő úton megtudtam, hogy a beteg saját frissen kibocsátot vizeletét itta rendszeresen.

Igy vált érthetővé, azután ajánlott gyógyszerem visszautasítása, mert hiszen az övénél olcsóbb gyógyszert, valóban nem rendelhettem volna: megfontolva a dolgot — mondja a cikk írója — „Ez a serum kezelés paródiájának tetszik, amennyiben a vizelet a vérsavó átszűrt terméke és így a baktériumok által termelt toxinokat is tartalmazza. Ha ez újra bele kerül a szervezetbe, antitoxinokat termel; rontja a tuberkulózis bacillusok talaját s így saját termékeik okozzák a bacillusoknak a pusztítását. Hogy, hogy nem minden gyomor bírja el ezen speciális kúrát, kétséget nem szenved. De kétségsbeesett reménytelen állapotban levő paraszt mindenre, még erre az erős kúrára is képes“, — fejezte be cikkét az orvos.

Nem sokkal később az előbb említett cikk megjelenése után egyik napilapban a következő hír jelent meg: — „A rák gyógyítása ibolyalevéllal“. Újabbban az a megfigyelés történt, hogy az ibolyalevélből készített tea hatása kitűnő. Ezen a kuruzslóktól eredő — gyógykezelésen az emberek eleinte szánszalmasan mosolyogtak, de nem lehet tréfa, mert még olyan komoly orvosi kör is, mint a londoni tudós társaság, alapos tanulmány tárgyává tette a kérdést. Gordon tanár számolt be a nagyszámú hallgatóság előtt az új gyógyító mód eddig elért eredményeiről. Végeredményben arra a tapasztalatra jutott, hogy nagyon is érdemes a kérdéssel foglalkozni,

mert ha gyógyulásról nem is adhat számot, annyit minden esetre elért, hogy az így kezelt beteg határozott javulás tüneteit mutatta. Hallgatóinak bemutatott egy 54 éves férfit, aki súlyos nyelvrákban szenvedett. A különben erős ember híhetetlen gyorsan pusztult el és a legkínzóbb fájdalmak gyötörték. Táplálkozni nem tudott és életben maradásához már alig volt remény. Miután műtétnek nem akarta magát alávetni, az új ibolya gyógyító módhoz folyamodtak. Tíz heti gyógykezelés bámulatos eredményt mutatott fel. A daganat lepadt, a beteg újra tudott enni és erőre kapott. Szóval a tünetek sokkal kedvezőbbek voltak. Hat hónap múlva újra rosszabbodás állott be, megkezdték a gyógyítást és még ma is él a beteg, — mondotta Gordon tanár, — pedig, ha a rákot az eddig ismert gyógyszerekkel kezelik, már régen elpusztult volna a beteg. Semmi esetre nem szabad hinni, hogy az ilyen gyógyítás fölöslegessé tesz minden műtétet, de semmi aprólékosságot sem szabad figyelmen kívül hagyni, ha ilyen fontos betegség gyógyításáról van szó.

A múlt század nyolcvanas éveinek vége felé az orvosgyűlések egyikén, egy neves sebész számolt be a vesevérzés sebészi úton való megszüntetéséről. Ez alkalommal véletlenül jelen volt egy vidéki öreg orvos is, aki végig hallgatva az előadottakat szerényen szót kért a tárgyhoz. Vesevérzés a gyakorlatomban is fordult elő, mondta az öreg úr és sikerült ismert gyógyszerekkel a vérzést elállítanom. De a nép által használt petrezselyem levél forrázatával is értem el eredményeket. A felszólaló öreg orvos szavát a kartársak mosolygása követte, mely eloszlott azonban, két előkelő belgyógyász hozzászólására, akik az öreg orvos szavait figyelemre méltónak találták. Ma már tisztában vagyunk azzal, hogy sem a rákot ibolyával, sem más nagy garral hirdetett teákkal gyógyítani nem lehet.

A Digitalis ez a hatalmas pótolhatatlan gyógyszer gyógyászati története is, Klempere német professor előadása szerint a népies gyógyszerek használatától veszi eredetét. Ugyanis William Withering (1741—1799) angol orvos egy régi házi családi receptből megtudta, hogy vízi betegség ellen (Vizkór) a digitalist használják és mint a Birminghami kórház orvosának alkalma volt 34 éven át ezen gyógyfüvet kipróbálni. Mintegy 163 esetről számolt be, amelyben a gyógyfű jó és hatásos eseteit ismertette.

A köznépnél használt gyógyszerek közül még többet, különösen olyanokat tudnék felemlíteni, melyek felderítése nemcsak kincset érő gyógyszer birtokába juttatta a szenvedő emberiség ösz-

szességét, hanem a tudományos kutatás végtelen útját is egyengette. Ime egy példa az elmondottak jellemzésére: a falúsi nép javasasszonyai, régen és még ma is — különösen ahol orvos nincsen vagy nem volt, — könnyű, de még súlyos vérzés esetében is, a vérzést könnyű szerrel el tudták állítani akár egy gyűszűnyi itallal. Sok idő telt el, míg a tudományos világ kerülő úton rá jött, hogy a javasasszonyok adta kotyvalék nem egyéb, mint a mellékvese pálinka kivonatában rejlő „Adrenalin“.

Boldogult Imre József dr. magyar orvosprofessor „Orvosi Ethika“ című művében a következő figyelemre méltó sorokat olvastam: „A tuberkulózis egyik hazai szakértője a legutóbbi időben tett jelentést a kísérletei során alkalmazott diófalevél hatásáról, amely anyagot századok óta sikerrel használt a nép Skrophulosis ellen. Fiatal koromban — folytatja a nemes szemész profeszor, mosolyogva hallottam, hogy Oroszországban a hosszú böjt alatt a gyakori esti vakság (hemeralopia) ellen halmáját esznek az ott lakók, nem régen ennek hasznát igazoló közlést olvastam, — szaklapokban.

Az orgonatherápiának oly diadalmas útja a nép között századokkal ezelőtt kezdődött! Tehát nem szégyen hogyha olyan esetben, amikor használatosabb szereink cserben hagynak, megfelelő esetben valamely népies szert is megkísérelünk alkalmazni. Nem minden esetben megmosolyogni való az a mód, ahogyan a nép magán segíteni tud, mert vannak esetek, melyek még a hivatásos orvosnak is nagy fejtörést okoznak. A háromszéki Árkos községben történt, hogy egy középkorú férfi gerincén hatalmas gyógyíthatatlan tályog keletkezett. A község „tudós asszonyához“ vitték a beteget. Erre ő a férfit a következőképpen kötötte be: az ágyra tiszta fehér lepedőt terített, arra néhány lisztára mosott martilapít (keserülapít) tett, azután az istállóból egészen friss tehénürüléket szerzett úgy fogva fel azt, hogy földdel az nem érintkezett. Ezt a még meleg trágyát rákenete a levelekre s azokat a tályogra illesztve mumiaszerűen becsavarta a férfit, aki ezzel a gyógykezeléssel rövidesen meggyógyult. Ebben az esetben a gyógyulás nyilván a bél-sárban élő bacteriumoknak köszönhető, amelyek a tályog gennycoccusait fölfalták. A beteg úgy látszik cukorbeteg is lehetett, s ez okozta a tályog makacs gyógyíthatatlanságát.

Gimnazista koromban lábam fejét súlyos zúzódás érte. Szüleim hazavitték Máramaros őserdeje kellő közepén fekvő kis rutén falunkba, hol az időben orvos nem lévén, a javasasszonyok sokféle próbáját állotta ki lábam, eredménytelenül. Néhány hónap mulva

mindannyiunk örömeire orvos telepedett a falunkba, aki sebészeti beavatkozással gyógyította a súlyos sebet, úgy, hogy tanulmányaimat rövid idő múlva újból folytathattam. Fialat orvosunk igaz ambícióval telt igazi orvos típus volt. Nagy önmegtágadással tűrtem a helyi érzéstelenítés nélküli többszöri beavatkozását s talán ezért kedvelt meg s fogadott később barátjává. Drága öreg barátom ma is él, 80 éves kora dacára még most is biztos kézzel végzi a leg-súlyosabb szemműtéteket, akárcsak negyven évvel ezelőtt. Mintegy húsz évvel ezelőtt meglátogattam, drága jó öreg orvos kollegámat. Mindkettőnknek volt elég mondani valója. Szellemi frissisége meglepett és csodálattal töltött el az orvos és természettudományok előrehaladásában való teljes tájékozódása és ezekről való helyes bírálata. Az estebéd után azzal váltunk el, hogy kora reggel hazautazom. A fogat reggel készen állott, azonban kedves öreg barátom, mielőtt kocsira ültem volna — karomat megfogva azt mondta: Te városi doktor, (akkor még Kolozsvárt magán gyakorlatot folytattam) akarsz egy érdekes falusi esetet látni? Nem bánod meg, nem mindennapi eset. Kocsira ültünk s a vasuti indóház helyett a hegyek alá irányította kocsiját. Egy kis rutén fiú ült a kocsikakján, akit édesanyja küldött az orvosért. Jó fél órát szekerezünk, mikor a fiúcska megállította a lovakat egy meredek hegy lábánál. „Itt vagyunk?” kérdem barátomtól. Magam sem tudom hová visz a rutén fiúcska, „de azt hiszem hogy még egy kevés gyalogútat is tennünk kell” válaszolt öreg barátom. Jó fél órát gyalogoltunk már, mialatt az orvosi képzésüket felváltva adtuk egymásnak, mikor végre megérkeztünk a tipikus rutén házhoz. A szűk bejáraton át, két egyszemes ablakú kis szobácskába léptünk, melynek sarkában a körülményekhez képest elég tiszta ágyon feküdt a beteg. Látszólag örömmel fogadott a beteg, arca azonban némi aggodalmat árult el (azt hiszem azért, hogy ketten voltunk). A beteg teste néhány ruhadarabbal lévén letakarva, a betegség mibenlétére vonatkozólag sok mindenre gondolva, némi izgalommal kérdeztem a csak ruténul tudó asszonytól, hogy mi a panasz? Mielőtt az asszony felelt volna, barátom a testéről leemelte a kendőket, rám nézett és azt kérdezte: „Na városi doktor láttál-e már ilyent?” A leemelt kendők alatt megdöbbszerű látvány tárult szemem elé. Az asszony beleinek egyrésze a durván felszaggatott hasfalán kívül lógott s egész hasfala a belekkel együtt zöldes kenőcszerű péppel, tehene — mely az asszonyt hason szúrta, ürülékével volt bekenve. „Nézd csak meg a hőmérsékletét, mondta barátom teljes nyugalommal.” 372 mondá

némi kételkedéssel. Annyi az felelé, sem több, sem kevesebb“ — miközben a falról egy fazekat emelt le és vizet hozatva, a tűzhelyre tette. A víz gyorsan felforrott, kezeinket megmostuk, s miközben a tulipántos ládából kiszedtük az ünnepre tartogatott fehérneműt, barátom a következőket mondta: „Ezeket az asszony megvasalta, tehát úgy, ahogy — sterilek.“ S hozzáfogtunk a tehén ürülékének lemosásához, amelyet a beteg asszony hűsítőként alkalmazott. Szerencsére a belek sértetlenek voltak, a beleket visszahelyeztük s miután a nyílásba barátom drain csövet helyezett s azt a bőrhöz rögzítette, a sebet bevarta s arra tiszta kendőt helyezett. „Látod kedves fiam — mondá barátom — ha ezt a beteget a tanácsodra a városi kórházba vinnénk, több mint bizonyos elpusztulna. Különben sem lehetett a rutén parasztot kórházba erőszakolni. A városok porral, baktériumokkal, mérgezett gázokkal telített levegője, nem az ős energiával bíró hegyi lakósnak való, abban könnyen elpusztul, míg itten a steril levegőben meggyógyul. „Úgy is volt.“

Elmondotta még barátom, hogy nem régen, a falujabeli csordás állított be hozzá, „mert ugymond a bika belém dőfött s a belem kiszorult.“ A csordás igazat mondott, mert amikor a maga elé tartott zsiros kucsmájába pillantottam, abban tartogatta a bika szarvával kitépett beleit. Miután orvosi ellátásban részesítettem, utasítottam a csordást, hogy azonnal menjen haza és feküdjék le, másnap meglátogatom. Másnap csordásomat hiába kerestem lakásán, kint volt bizony az ismét a csordával. Ez is meggyógyult!

A tudatos therápia ésszerű munkával végtelen lassan fejlődött, eladdig szörnyű lealázó visszaesések, babonák, ostobaságoknak kellett előfordulni és fordulnak ma is elő. Hogy még manapság is előfordulhat, nemcsak a köznépnél, de még az intelligenciával is, babonán alapuló gyógymódok alkalmazása, utalok az említett professzor közlésére, aki egy művelt család leányánál látta, hogy kötött jobb oldalára egy, a vágóhídról frissen hozott marhalépet, mindennap hónapokon keresztül, s mennyit szenvedett miatta, csak azért, mert egy borbély mester az ő májdaganata ellen (*echinococcosa* volt) ezt rendelte.

A háztartásban jártas asszonyok legtöbbje ragaszkodik rendszerint anyjától örökölt azon hagyományokhoz, hogy havivérzés idején nem tanácsos például befőttet, ugorkát télire elrakni, avagy kenyeret dagasztani, mert ezek elromlanak. „Be kell várni az időt — figyelmeztetik a gondos anyák menyecske — leányaikat — míg

túl estél a bajon, azután majd nyugodtan foglalkozhatól a télire való eltevésével.“

Vannak, akik ezt babonának tartják, némelyek enyhébben itélik meg ezt a miszticizmust és megmosolyogják, mások kellemetlen tapasztalaton okulva, betartják a jóakarató tanácsokat. Ez a hit kisebb, nagyobb változataiban ős idők óta él, mondhatni a világ összes népei között. Már Mózes könyvében meg van jegyezve, hogy a havivézés mérgező hatású s a zsidó nők rituális fürdője is erre vezethető vissza. Az indusoknál és perzsáknál nem engedték meg a nőknek, hogy a havivézés alatt megérintsék a gyógyszereket, mert azok akkor elvesztik hatékonyságukat. Az ősgermánok szintén erős méregnek tartották a havivézéses vért. Bajorországban még ma is meg van az az ősi hit, hogy a havibajos nő ha friss vagy új bort érint meg, azt konzerválja, ha virágot érint azok elhervadnak. Ugyanezen szokásokkal találkozunk a francia köznépnél is. A loire-környéki parasztok nem engedik meg a havi bajos nőknek, hogy pincébe lépjen, ahol forrásban levő must van, mert az különben nem erjed meg hanem ecetté válik. A japánok a havivézéses vért egyenesen ragályosnak tekintik.

Erdélyben a Brassó környéki lakosok asszonyai a havivézés idején a virágzásban levő almafákhoz nem nyúlnak, még kevésbé mernék azt tisztogatni. Az alma szedés idejét is periodusuk lezajlása utánra teszik, mert különben a szedett alma elromlik. Az apuseni lakosok fehérnépe virágot a világért sem öntözne, mert úgy tartja, hogy az elhervad, de káposztát, ugorkát, sem rakna el ilyenkor, mert ezek később meglágyulnak. Az ókirályságban (Giurgiuban, Vlasca asszonyai) nem dagasztanak kenyérnek valót periodusok idején mert a kenyér tésztája nem kél meg stb.

Ez a sajátos hiedelem az utóbbi idők során tért hódított olyan helyen is, ahol nagyobb mértékben foglalkoznak könnyen romlandó anyagok, tápszerek, előállításával. Mezőgazdaság, kertészet, borászatnál, különösen pedig az utóbbi idők során catgut és konzervgyárakban szigorúan tilos a nőknek munkát végezni a periodusok idején, mert az említett üzemek vezetői azt tapasztalták, hogy a nők említett állapotukban végzett munkája ártalmára volt a Catgut vagy konzerv tartósságára, illetve rövid idő alatt az ilyen készítmények elromlottak.

E tapasztalati tények alól a tudományos világ sem zárkozhatóván el, megindult a rejtvény felderítésére az első tudományos munka Bécsben B. Schick nőgyógyászati klinikáján. A kísérletek

meglepő eredménnyel jártak. Az egyik havivérzéses nő idejének első két napján, csakugyan számos szerves anyagra volt képes érintkezés útján hatni; így a lemetszett rózsza, anemona, fehér krisantenum, sárga helianthus és dohányvirág a nő kezében egy félóra múlva elhervadt, míg hasonló példányok tiszta vízben tartva napok múlva is épségben maradtak. Megfordítva a havivérzés utolsó napjait élő nő kezében a virágokon bizonyos élénkséget lehetett tapasztalni. Hosszas volna a titok felderítését célzó kísérleteket ismertetni, melyeket a havivérzéses nő menstruációs vérével, ütő- és visszeres vérével, vizeletével végeztek s amelyekből kifolyólag a kísérletek azt igazolták, hogy a vér szerumában kell olyan anyagnak lennie, mely a vese termelte cholin nevű vegyülettel azonos, ami azután az izzadságmirigyek tevékenysége folytán a bőr, tehát a virágokat tartó kéz felületére jut. Dr. Polano, a müncheni nőgyógyászati klinika igazgatója a „Münchener medizinische Wochenschrift“ 1924. évi folyamában számos kísérleti eredményből folyó közlésével lezárta az érdekes kutatás eredményét. Értekezésében kimutatta azt, hogy a nők periodusok idején, az idegrendszerrel illetőleg, kissé felmagasztaltabbak, izgatottabbak, a pajzsmirigy megnagyobbodik, valamint a mellékveseinek regállómánya, a máj vérdúsabb lesz, az emlők megduzzadnak stb. tehát fokozott mirigytevékenység lép föl, fokozottab váladék-termeléssel. A szerző munkájában nagy elismeréssel nyilatkozott dr. Orientnek a „Biochemische Zeitschrift“ 1922-ben megjelent „Biogenaminek“-kel végzett kvantitativ kísérleti eredményeiről, amelyek segítségével sikerült a kérdést megoldani s így a köznépnek a periodusról való miszticizmusának nemcsak helyet adhatott, de felderítette és tudományos kísérletekkel bizonyította.

Igy szentesíti a kísérleti tudományos kutatás, a gyakorlati tapasztalatokat és megfigyeléseket.

A föld népessége. 1936 ban mintegy 2116 millió. Ebből Ázsiára esik 54.9%, Európára 24.9 százalék, Amerikára 12.6 százalék, Afrikára 7.1 százalék, Ausztráliára és a déli tengerekre 0.5%. A föld népességének nemzetek szerinti feloszlása a következő: Brit 26%, Orosz 15.7 százalék, Francia 9.2 százalék, Kína 7.7 százalék, Egyesült Államok 7.2 százalék, Brazília 6.3 százalék, Olasz 2.8 százalék, Belga 1.8%, Németalföld 1.5%, Német 0.3%, Négyzetkilométerenkint Európában 46.2, Ázsiában 27.9, Amerikában 6.2, Afrikában 5, Ausztráliában 1.2, lakó él.

Árt-e a dohányzás a véredényeknek ?

Semmisem nehezebb, mint arról meggyőzni valakit, hogy egy kedvelté vált szokása, amelyet még hozzá „kellemes“-nek tart, mert az élet örömét és kellemét adja, munkakedvét nyeri : az káros hatású. Éppen a dohányosok terelik el különösen erős szenvedélyességgel azt a gondolatot, hogy ez az ártatlan „szórakozás“ egészségünk ártalmára is válhat. Azzal hozakodnak elő, hogy a dohány, ellentétben az alkohollal, nem idéz elő olyan „dohányos“ állapotot, mely az embert kivetkőztetné emberi méltóságából, vagy meggondolatlan helyzetekbe sodorná, mellyel embertársainak is árt-hat. Természetesen nem egészen így áll a dolog. Az, aki kénytelen erősen befüstölt helyiségbe menni, ott pl. üléseken résztvenni, vagy egyéb kötelességeket teljesíteni és nincs hozzászokva a dohányfüsthöz, vagy nem bírja azt, egész meséket zenghetne arról, hogy a füst nemcsak a hajba és ruhákba eszi bele magát, hanem megtölti a torkot, gégét, tüdőt, sőt a bőr likacsait is és „sápadtságot“ idéz elő, így tehát akaratlanul is részesedik a dohányzás hátrányaiból. Most csak azt a kérdést boncolgatjuk, hogy a dohányzás magára a dohányzóra nézve káros hatású lehet-e ?

Kétségtelen, hogy sokan hosszú ideig jól tűrik a dohányzást. Azonban bizonyos korban nem ritkán jelentkeznek dohányosoknál, (hogy mikor az ingadozik,) hogy a megszokott kedvtelés többé nem izlik jól. Gyakran a gyomor, vagy a gége, a hörgők, esetleg a fej vagy a szív kezd fájni, gyakran az étvágyuk romlik meg.

Tulajdonképpen szerencsések azok, kik ilyen jelek után ettől az édes, ingerlő méregtől megszabadulnak. Másrok ugyanis a dohányzás kára előre nem várt, hirtelen fellépő komolyabb zavarokban mutatkozik. Így minden szemorvos bizonyíthatná, hogy számosan jelentkeznek nála kétségbeesetten azzal a panasszal, hogy éppen azon a ponton, ahol olvasnak, vagy a ceruzát, tollat nézik, nem látnak. Ilyenkor a szemidegekben levő hajszálvékony kis ütőér megbetegedése áll fenn, amely kis erecske éppen a legfinomabb látást és a kép megrögzítését végzi. Itt mutatkozik legelőször a dohányzás káros hatása a véredényrendszerre. Ilyen látászavarokat és különösen a központi látásban mindenki hamar észrevesz. A dohányzás régi tapasztalatok szerint véredényszűkületet okoz, ami végül a véráramlás teljes megszűnésére vezet. Ilyen zavarokkal

szemben a szemgolyóban levő idegszálacskák nagyon érzékenyek s azonnal beszüntetik működésüket. Azonnali kezelés mellett csaknem minden esetben sikerül ezt a nagyon zavaró jelenséget eltüntetni, természetesen nem máról holnapra. Ennek előfeltétele, hogy a dohányzást azonnal és húzamosabb időre teljesen megszüntessék. És nemcsak a beteg maga nem dohányozhat, hanem környezete sem, mert a mások cigarettájából felszálló füst belehelése ép úgy káros és ártalmas.

A szemben levő véredény természetesen nem az egyetlen, amelyre a dohányzás hatással van. A látászavar útján lesz a dohányos legelőbb figyelmessé arra, hogy a dohányzás és a véredényrendszer között összefüggés van.

További megfigyeléseket azokon a helyeken tettek, ahol a véredényeket jobban meg tudják figyelni, így különösen a kb. 25 évvel ezelőtt leírt — nem véredény elmeszesedés által előállott lábelüszkösödésnél (Tromboangitis obliterans). Ennél a bajnál a fájdalom mellett fellép a lábnek kékesvörös elszíneződése mert eldugul, elsorvad a láb ütőere. Egy a szemben tapasztalt esethez hasonló tünet ez is. Ennek következménye a lábujjak elhalása. Ettől nem kell mindjárt megijedni, mert ez nagyon ritka betegség és meg van a megfelelő kezelése, ami ma már nem a láb csonkolásában (amputálás) eltávolításában áll, hanem egy sokkal ősdíbb módszert alkalmaznak és mely után ha maradnak is vissza sebhelyek, a bajt el lehet mulasztani. A gyógyulás előfeltétele ebben az esetben is a dohányzás azonnali teljes elhagyása. Michels, aki fejtegette ennek a betegségnek összefüggését a véredényváltozásokkal, egyenesen nikotinvéredénygyulladásról beszél. Schlesinger rámutatott arra, hogy a betegség, mely azelőtt feltartóztathatatlanul haladt előre, csupán a dohányzás elhagyása következtében indult javulásnak. Később az amerikaiak a lábszárak bőrén végzett hőmérések alapján bebizonyították a dohányzásnak érszűkítő hatását. Klinikailag is bebizonyították a dohányzás káros hatásait. A betegség kezdetén, amikor még fekélyek és üszkösödés nem áll fenn, a szakadatlan dohányzás a betegség súlyosbodását és folytonos romlását eredményezi, a járás mindig fájdalmasabb és nehezebb lesz, a lábfej és a lábujjak mindig hidegebbek és hidegebbek lesznek, akármilyen melegen tartjuk is őket. Későbbi szakaszában a betegségnek fekélyek és üszkösödés jelentkezik, ha a dohányzás tovább tart és különösen ott, ahol nem tudják az összefüggést, vagy főleg, ahol nem akarják azt tudomásul venni, amint az a

szervenvényes dohányosoknál az orvos figyelmeztetése ellenére is gyakran előfordul, a betegség feltartóztathatatlanul halad előre és súlyosbodik csupán azért, mert az okot nem szüntették meg. Ha a fekélyek és üszkösödés fellépett, különösen nagy bajokat okozhat a dohányzás. A fájdalmak annyira fokozódnak, hogy a legerősebb fájdalom csillapító kenőcsök is csődöt mondanak. Egy már gyógyuló félben levő fekély is az éjszaka folyamán ismét felszakadhat, ha a beteg „csak egy cigarettát” szív el. És viszont a leg-súlyosabb esetekben is a dohányzás teljes kihagyásával a fájdalmak bámulatos rövid idő alatt elmúlnak és a fekélyek beboróznak, az üszkösödés elszigetelődik.

Ez a betegség mindenestre a dohányzás következménye. Hogy azután az érfalak húzódnak-e össze, vagyis szűkülnek meg, vagy pedig a belső fal érzékenysége folytán azok felülete megduzzad és ezért szűkül össze az ér, ez még eldöntetlen kérdés. Az ezirányban történt kutatások még semmi biztos eredményhez nem vezettek.

Fontos azonban az a tanulság, hogy *a dohányzás egyáltalán nem olyan ártatlan gyönyörűség, mint amilyennek vélik.*

És azért különösen meg kell ezt jegyeznünk, mert az elváltozások nemcsak az itt vázolt két formában léphetnek fel. Ismerjük az úgy nevezett időszakos sántaságot és mindenek előtt tudjuk, hogy bizonyos szívbajok is a dohányzás következtében jelentkeznek. Az a szívdobogás ugyan, amit a fiatal kölyök az első cigaretánál érez, későbbben elmarad. Ilyenkor a szervezet hozzászokik a nikotinhoz. Gyakran azonban a szívbántalmak idültté válnak, de mivel a nikotin idézte elő őket, így a dohányzástól való megtartóztatás következtében elmúlnak. Nem mindig válnak láthatóvá a szívbántalmak, hanem csak hirtelen erősebb, vagy gyengébb zavar formájában lépnek fel, azonban a dohányzás azonnali felhagyásával rendszeresen javulnak, habár hosszú időre gyengésséget hagynak maguk után.

Azt azonban leszögezhetjük, hogy a dohányzás méregként hat a véredényekre. Nemcsak az egészséges szív, de az egészséges véredények is előfeltételei az általános egészségnek. Nem hiába mondják, hogy az ember olyan öreg, mint a véredényei, vagyis, ha azok ruganyosak, lágyak és a tágulóképességüket megőrzik, akkor minden szervnek a helyes táplálásáról és szükségleteinek kielégítéséről gondoskodva van. *A véredényeket épen megőrizni, ez kell, hogy minden egészségápolásnak fő feladata legyen.*

Sajnos nem ismerünk olyan módszert, amellyel a véredénye-

ket simulékonyabbakká tehetnök, mint azt a kor megengedi. Azt azonban megtehetjük, hogy őrizzük meg a káros hatásoktól, amik megbetegítőleg hatnak rájuk. Ezek közé tartozik a dohányzás is!

Természetesen a dohányosok nem szívesen hallják ezt és nem akarnak tudomást venni róla. Azonban nem lehet eléggé beléjük véetni, hogy ahogy a legkisebb kellemetlenséget észlelik, azonnal hagyják annyiba szórakozásukat, és legjobb ha nem is jutnak el odáig, hogy kellemetlen jelenségek lépjenek fel náluk. Ma már sikerült a kutatások alapján a dohányt méregteleníteni, mivel kitermelték az ún. nikotinmentes dohányt és nem kell azt hinni, hogy olyan nagy lemondásba kerül ennek a megszokása. Az ilyen dohánynövényből készült dohány jóíze szempontjából felveheti a versenyt a nikotin-tartalmúval. Egyáltalán nem a nikotin az, ami a dohánynak a kellemét adja, csak eddig még nem sikerült a nikotint mellőzni a dohányból anélkül, hogy egyúttal annak íze is el ne veszett volna. Eddig még csak olyan módon sikerült a nikotint elpusztítani, kilúgozni, vagy közömbössé tenni, amilyen készítmények a dohányosok tetszését nem nyerték meg, reméljük azonban, hogy a németek által bevezetett kutatások a nikotinmentes dohány kitermelése ügyében mind előbbre haladnak és sikerülni fog olyan eredményre jutni, hogy a dohányosoknak ez az élvezete megmaradhat anélkül, hogy egészségükben kár esne. Hogy ez teljes mértékben sikerülni fog-e azt még nem lehet tudni, minden esetre ezt csak a hosszabb tapasztalat fogja megmutatni, addig pedig az elővigyázat itt is helyén való. Ez azonban minden esetre igen fontos haladás.

Ahol ezt az ártalmas dohányt nagy mennyiségben fogyasztják tisztában kell lennie mindenkinek azzal, hogy ez nem olyan ártatlan élvezeti cikk, mint azt egyes dohányosoknak hosszú életéből következtetni lehet. Mint minden méreggel szemben, úgy ezzel szemben is a különböző szervezetek nagyon különbözőképpen viselkednek. És sajnos azt, hogy egy szervezet ellenálló-e ezzel a méreggel szemben, vagy nem, a legtöbbször csak akkor látjuk, mikor már a szervezet épsége megromlott. Azért ebben az esetben is az egészség szülőanyja az elővigyázat!

A betegség szerencsétlenség, olyan bűn, mellyel ha mást fertőzünk az érvényben levő törvényeink szerint büntetendő cselekmény!

Ne házasodjatok betegen! Házasság előtt mindenki vizsgálta meg magát orvossal! A gyógyulást csak orvos állapíthatja meg.

A bél-élősdiekről

Írta: Dr. ZEMPLÉNYI IMRE, Salgótarján.

Az ember és állat beleiben bakteriumok, ázatagok és többsejtű élőlények találhatók. Ezek egy része az emésztési folyamat rendes menetéhez tartozó szükséges munkát végez. Más része ártalmatlan. A harmadik csoport azonban betegségeket okoz. Ezekkel a bél-élősdiekkal az orvos tudomány már régóta foglalkozik, rendkívül elterjedtségüket és betegség okozó hatásukat azonban csak a legújabb idők tömegvizsgálatai tisztázták.

Hazánkban Neuber professor végzett igen alapos és széles körű vizsgálatokat a Debrecen vidéki I. elemista tanulókon, melyeknek során az a meglepő tény derült ki, hogy a tanulók nagyobbik fele bélférgekkel fertőzött, egyrészükben 3–4 féle féreg is található. Az egyéb bél-élősdiek rendszeres kutatásával az Országos Közegészségügyi intézet külön osztálya foglalkozik. Ezen igen kiterjedt tudományos vizsgálatok során az derült ki, hogy legtöbb ember belében vannak a rendes bélbaktériumokon kívül is különböző élősködők, részben betegség-~~okozó~~ hatásúak is. Cluj

Mosonyi Albert dorogi bányafőorvos vizsgálatai szerint a bélférgességben szenvedők között a bél egyéb betegségei, fekélyei is gyakoriak.

Mindebből láthatjuk, hogy a bél-élősdiek kérdésének igen nagy jelentősége van. A vizsgálatok szerint a vidéki, falusi, tanyai lakosság fertőzöttsége nagyobb, a város-lakóé kisebb. Ennek két oka van: az első az, hogy a falun a közegészségügyi viszonyok kedvezőtlenebbek, vízvezeték, csatornázás nincs, a szobák földes padlójúak, a nép tisztaság érzéke csekély. A második az, hogy falun az ember együtt él azokkal az állatokkal, amelyeknek a bélférgesség terjesztésében igen nagy szerepük van és az általuk fertőzött tárgyakkal gyakori érintkezésbe kerül. Ennek a bélférgesség leküzdése és megelőzése szempontjából van nagy jelentősége.

A legegyszerűbb bél-élősdiek az egysejtű véglények, melyeket a tudomány amöbáknak nevez. Több féle fajuk ismeretes, de csupán az egyik kórokozó. Ez a forró égövi vérhas előidézője. Sokféle előfordul, de tapasztalataink szerint a mi éghajlatunk alatt nem sok bajt okoz. A forró égöv a bélférgek igazi hazája, mert ott a nedves melegben a gazdaállatokon kívül is életben tudnak maradni. Már most hangsúlyoznunk kell azonban azt az alapvető igazságot,

hogy a bélférgesség súlyossága nemcsak a féreg fajától, hanem a férgek számától is függ a mindenkor fontos egyéni ellenállóképesség mellett.

A második csoportba a többsejtű élőlények tartoznak, ezek között is van kórokozó, de ez is ritkán fordul elő. Főleg tartós hasmenések fenntartója, amelyek az embert érthetően legyengítik.

Harmadik csoportban a tulajdonképeni bélféregk vannak. A köznyelv orsó, fonal és pántlika gilisztákat különböztet meg. Sokféle fajuk ismeretes, de csak ötnek—hatnak vannak komoly betegséget okozó hatásai. Legveszedelmesebbek azok a bélféregk, melyek a bélfalát átfúrva, a vérkeringésbe kerülnek, mert ezek életfontos szervekben: agyban, szemben, légzőizomokban, tüdőben, májban, lépben akadnak meg és indulnak fejlődésnek. Ilyen a helytelenül borsókának nevezett trichina, amely a disznó húsban található valamint a kétféle tömlő-fejlesztő féreg, az echinococcus, amely a kutya belében élőszködik. Ezeket a féregket ugyanis a közönséges féregűző szerekkel sem előltni, sem elhajtani nem lehet; az életfontos szervekben (főleg ha sok van) műtét számára sem hozzáférhetők. Szerencsés esetben műtéti eltávolításuk lehetséges ugyan, de ez súlyos nagy beavatkozást jelent.

A közönségesen ismert bélféregk közül leggyakoribb az *orsóféreg* 29—40 cm. nagyságot is elér. Vándorlásai során bemászhat a máj és hasnyálmirigy kivezető csöveibe, kimászik a szájon és azon át, ami részben veszélyes, részben undorító dolog. Sokszor már két éves gyermekek is fertőzöttek vele.

Ugyancsak sűrűn fordul elő a *fonalféreg*, amely cérna vékonyságú és legfeljebb 1, 1 1/2 cm. hosszú. Ez főleg a vakbélben és a végbélben él. Mindkét féreg nagyobb számban egész gombolyagokat alkot, amelyek a béltartalom haladását gátolják, vagyis bélelzárodást, göcsöket, hányást, hasmenést, vakbélgyulladást okozhatnak. Mig azonban az orsóféreg elhajtása nem nehéz, addig a fonalféregé igen bajos azért, mert a végbéltájék erős viszketését okozza és a vakaródzás útján a peték a beteg körme alá kerülnek, onnan az ételbe, így a szájba. Ezáltal a valóságos körforgalom alakul ki, a beteg állandóan újra fertőződik.

Ritkán látjuk a *pántlika gilisztát*. Ez néha 6—7 méter hosszúra is megnő. Feje cérna vékonyságú 1—2 mm. hosszú. A fej után következő ízai egyre szélesebbek. A végső ízek olyan alakúak és magasságúak, mint a csipetke térsza. Ezek az érett ízek a betegből állandóan kisebb nagyobb számban ürülnek és így terjed a

baj. A féreg fejét kihajtani azonban annál nehezebb. Már pedig amíg ez nem sikerül, az izek újra kinőnek és a beteg nem gyógyul meg. A pántlika giliszta a legsúlyosabb vérszegénységet okozza, melyet a valódi vérszegénységtől csak pontos vérkép vizsgálattal lehet megállapítani. A bélférgesség fennállására gyermekbetegségek esetén a szülők is és az orvosok is sokszor gondolnak. Általában a bélférgesség gyanújelének tartják azt, ha a gyermek ideges, vérszegény, étvágytalan, hányingere van, nem fejlődik rendesen. A gyanút beigazolja az, ha a székletben giliszták láthatók. Ezeket az orvosnak meg kell mutatni, mert különböző férgek elhajtására más-más gyógyszerek és segéd eljárások szükségesek. Sok beteg székletében azonban csupán féregpeték ürülnek, ezek pedig szabad szemmel nem láthatók. Az orvos tehát ilyen esetekben a széklet göröcsövi vizsgálatát végezteti, erre berendezett laboratóriumban. A vérkép vizsgálata ugyancsak a bélféreg megállapítására alkalmas, azon férgek esetében is, amelyek a vérbe kerülnek és a nemes szervekben rakódnak le.

Miután azonban a féreghajtó szerek erős mérgek, helytelenül járnak el mindazok, akik bélférgesség gyanúja esetén a féreg fajának szakszerű megállapítása nélkül vaktában a patikában kapható giliszta cukorral és csokoládékkal próbálkoznak. Így tudni kell a féreg fajtát, a gyógyszer milyenségét és hatásos adagját, mert kevesebb hatású szer, több mérgező is. De ezen felül a többféle féregnek többféle szere közül, a megfelelő anyag kiválasztásán felül, még egyéb eljárásokra is van szükség, hogy a kúra kellő eredménnyel járjon. Ilyenek a hashajtás, beöntés, diéta, kézmosás, körömtisztítás és levágás, kenőcs alkalmazása, csukott nadrág viselés, vakarás elhagyása gondos tisztántartás (újra fertőzés elkerülése.)

A féreg hajtás tehát nem olyan egyszerű dolog, mint ahogy azt a tudatlan felületes szemlélő hiszi. A kúra sikeres keresztülvitele föltétlenül orvosi feladat. A kezelés rendes menete a következő. A bélférgességre gyanús betegről megfelelő tartányban széklet mintát veszünk és azt az orvos laboratóriumi vizsgálatra küldi. Ennek eredményeképpen közli vele a lehetet. Gyakran többféle féreg mellett még egyéb élősdiek is vannak. A kezelés elkészítése hashajtásból és a férgekre közismerten izgatólag ható ételadásból áll, legjobban vacsorára. Ilyen a foghagymás, savanyú, sós, fűszeres, hagymás ételek. Másnap reggel kezdődik a féreghajtó adagolása, orvosi előírás szerint. Ennek ideje alatt a betegnek csupán kevés, salakszegény ételt adunk enni, kevés folyadék fogyasztást

A JÁVAI HÍDVERŐK

Abban az időben, mikor a németalföldi Indiában a kínakéreg művelése erősen hanyatlóban volt, az állami kínakéreg ültetvények vezetésével K. W. van Gorkom-ot bízták meg, ki oda, mint katona gyógyszerész vezényeltetett. Ő már 1856 óta foglalkozott ezzel a kérdéssel. Elődjének Junghuhn-nak alkalmazott módszerét 1864-ben teljesen elejtette és a fennálló ültetvényekből a legjobb anyagot igen nagy gonddal válogatta ki. A pontosság amely egyébként az ő egész gyógyszerészi működésére jellemző, tette lehetővé, hogy az ültetvényekből 20.000 drb. fiatal ültetvényt választott ki.

Van Gorkom nemsokára segítő társat kapott kollégájában J. C. Bernelott Moens-ben, ki őt hivatalában 1875-ben követte. Egy rövid eredménytelen időszak után egy harmadik katona gyógyszerész P. van Leersum folytatta a munkát tovább. Ő azután átadta az egész üzemet a jelenlegi kínakéreg ültetvények vezetőjének.

Hollandia gyarmattörténetében a kínakéreg kultúra egy szép időszak, nemcsak mezőgazdasági kereskedelmi hanem mindenek előtt emberi szempontokból is. A kínakéregből nyert kinin a tropusi maláriának, ennek a rettenetes betegségnek gyógyszere, de be is igazolódott, hogy influenza és meghűléses betegségeknek is kitűnő megelőző szere. Napi 0.20 gr. kinin elegendő, hogy mentesüljünk tőle. A kinin az influenza járványoknál nagy szolgálatot tesz, ezért is orvosok mind inkább és inkább ajánlják és használják.

Budapest

székesf. gyógyfürdői és gyógyforrásai

Szent Gellért gyógyfürdő és szálló

Budapest. I. Szt. Gellért-tér 1

47 C^o-os radioactiv hőforrások. Elsőrangú gyógyszálló, a fürdővel közvetlen kapcsolatban

Szent Imre gyógyfürdő

Budapest I. Hadnagy u. 8-10.

Gyógyít rheumát, köszvényt, idegfájdalmat érelmeszesedést, anyagcseremegbetegedéseket

Széchenyi gyógyfürdő

Budapest — Városliget

970 m. mélységből feltörő 74 C^o-os hőforrás.

Rudas gyógyfürdő

az Erzsébet-híd budai hídfőjénél

43—47 C^o-os, erőlen radioactiv gyógyforrások.

Ivókúrák

az Erzsébet-híd budai hídfőjénél fakadó hőforrások vizével

HUNGÁRIA-FORRÁS, KÉNES-FORRÁS, RADIUMOS-FORRÁS

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„SALVATOR FLUID“

fertőtlenítő hatásával megóv a ragályos betegségektől. Biztos szer : influenzás, reumás fájdalmaknál. Azonnal szünteti fej, fog és különféle idegfájásokat. Próbálja ki!

KIS ÜVEG ÁRA 20 LEI, NAGY ÜVEG 90 LEI.

Főlerakat **Kovács Andor gyógyszerháza** Tg.-Mureş
Szemben a városházával.

Megjelent az 1939. évi

LEGUJABB

Képes Székely Naptár

ára 12 lej Kapható minden könyvkereskedésben
Megrendelhető Nagy Samu nyomdájában Târgu-Mureş

engedélyezve, mert csak a kiürített belek kismennyiségű tartalmában éri el a féreghajtó szer azt a töménységet, melyben a férgeket előltni is tudja. A szer elfogyasztása után újabb hashajtó következik, hogy azzal a belekből a féreghajtó szer maradványait és az előltni férgeket is eltávolítsuk. Ezen eljárásokat még a kúra elején és végén adott beöntésekkel egészítjük ki. A kezelés eredményességéről az orvos újabb székletvizsgálattal győződik meg. Ha a siker bő féreg eltávozás ellenére sem teljes, a kúrát 8 nap leteltével meg kell ismételni.

Mint népies féregűző szerek ismeretesek a *fokhagyma* és a *tökmag*. Hatásos voltukat az orvostudomány is beigazolta. Féreghajtó célból való alkalmazásuk orvosi rendellet nélkül még sem helyeselhető, mert az adagot eltalálni nehéz. A sok fokhagyma fogyasztása, nemcsak bűze miatt undorító, hanem gyomorpanaszokat és vese izgalmakat is okoz, amiről azok tehetnek tanúságot, akik a fokhagymát érelmeszesedés ellen nyakló nélkül szedik. Tökmagból viszont csak nagy adagoknak van féreghajtó hatásuk. Ezek pedig a tökmag magas olajtartalma miatt okoznak gyomorrontást. A fokhagyma és tökmag tehát csupán a rendes étkezéshez használható, nem pedig ^{Orvosságnak} ~~Orvosságnak~~ Central University Library Cluj

A féreghajtó szerek közül egyesek a látóideget és a májat, mérgezik meg, ha a hashajtó megválasztása nem megfelelő, vagy a beteg szeszes italokat fogyaszt. Ugyancsak mérgezést okozhat az is, hogy van olyan féreghajtószer, mely az iparban is használatos. Ez a félesége azonban tisztítatlan és belsőleg bevéve; a szennyezések okozzák a mérgezést. Mindezt annak igazolására hoztuk fel, hogy a féreg-hajtás jól csak orvosi utasítás szerint végezhető, annak pontos betartása a beteg fontos érdeke és a siker főkelléke.

A bélférgek sorában külön helyet foglal el a *bányaféreg*, amely a bányász-aszályt okozza. Ennek hazája a forró égöv, ahol milliók szenvednek benne. Ez a féreg csak meleg és nedves bányákban fertőz, melyek talajában nem pusztul el. Álcái a bányász bőrébe húzódnak és így kerülnek a bélbe, a véráram-útján. A féreg életviszonyainak tisztázása lehetővé tette ezen betegség gyors leküzdését. A külső munkán dolgozókat és családtagokat a féreg nem támadja meg, mert a kiszáradás és napfény az álcák kifejlődését meggátolja s így a fertőzés elmarad.

A modern orvostudomány vezetőeszméje a betegség megelőzés. A bélférgesség terén is mindenképpen erre kell törekednünk. A küzdelem helyes módszereire az élőködőkkel foglalkozó

orvostudomány adja meg a választ, amely igen költséges és fáradságos kutatásokkal tisztázza az élősdiek életének lefolyását és feltételeit. Ezek eredményeképpen ma már különböző gyógyszerek alkalmasak a bélférgesség leküzdésére és megelőzésére. Ilyen elsősorban a bélférgességben szenvedő emberek és állatok felkutatása, másodsorban azok felgyógyulásukig való gondos szakszerű, orvosi illetve állatorvosi gyógykezelése. Hasonlóan nagyjelentőségű az alapos és hozzáértő húsvizsgálat, nehogy a legveszélyesebb bélférgek borsókáit tartalmazó hús fogyasztásra kerülhessen. Tartózkodni kell a nyers-hús, halak fogyasztásától, mert ezek a fertőzés forrásai (nyers sonka, füstölt kolbász, halsaláta) viszont az alapos átsütés és főzés a bélféreg álcáit a húsban előli. Igen fontos továbbá, hogy az apró gyermekek ne csúszkáljanak a földön, ahol kezük féreg petékkel fertőződhetnek, ne vegyék szájukba újjait, mert ez a fertőzés másik forrása. Ne vegyenek szájukba ehetetlen tárgyakat, ne egyenek földet, meszet, ami számos ideges gyermek szokása. Ne rágnak fűszálakat, szalmát, zöldség levelet, mert ezek az állati ürülék és öntözés útján ugyancsak fertőzöttek lehetnek. Ezek a rossz szokások a felnőttek egyrészében is megtalálhatók. Az állatbarátok ne csókolgassák állataikat, ne engedjék azokat az ölükbe, ágyukba, asztalukhoz, mert ez mind csupa fertőzési alkalom. Ugyancsak fontos az étkezés előtti kézmosás betartása és a körmök gondos tisztántartása, különösen kik állatokkal és kerti munkával foglalkoznak.

Mindezekon felül igen fontos az emésztő szervek épségben tartása, mert az egészséges gyomor sósava a lenyelt féregpetét elpusztítja. Fertőződésre szájon át csak úgy kerülhet sor, ha a gyomorsav termelése elégtelen, az ételek a gyomron emésztetlenül, gyorsan haladnak keresztül. Ez az oka annak, hogy a bélférgesség a gyermekkorban a leggyakoribb. Ilyenkor ugyanis a gyomorsavtermelése csekély, a rendetlen étkezés gyakori, az értelem fejletlensége miatt a fentemlített tisztasági szabályok betartása nehéz. A savtermelést erősen csökkenti a gyermekek állandó majszólása, ami falun sajnos, igen elterjedt rossz szokás.

Az elmondottakból tehát az derül ki, hogy a bélférgesség egyrésze megelőzhető, másrészt az egészségtelen és rendetlen életmód, tisztaságihiány, rossz étkezési szokások és beteges állatszeretet következménye.

Általában a bélférgesség ritkán okoz életveszélyes súlyos szövődményeket. Azonban a forró égvői vérhas kórokozónak elszórt

előfordulása kapcsán is leírtak már műtetre került májtályog eseteket, leírtak súlyos epeút elzáródás eseteit, orsó féreg behatása következtében. Jelentőséget tulajdonítanak a bélféregnek a vakbélgyulladás, bélelzáródás keletkezésében, a bélfekélyek kifejlődésében és átfúródásában. Ezen állapotok mindenkor műtétet igényelnek, amelynek kimenetele sok egyéb körülménytől is függ. Kétségtelenül beigazolta a bélféreg szerepe a beteg lesoványodásában, bizonytalan hasipanaszaiban és különböző mértéket elérő, néha igen nagyfokú, vérszegénységében. A bélféreg ezenkívül csalánkiütés, asthmás állapotok, idült bőrbajok okozói és fenntartói lehetnek. Érthető tehát, ha gilisztás gyermek ideges, nyugtalan, tanulása, álma zavart, étkezése rendetlen, arca sápadt, súlygyarapodása megáll. Viszont a sikeres féreghajtó kúra után mindez gyorsan megváltozik. Így egy felnőtt beteg évekig szenvedett pántlika gilisztája miatt, míg végre sikerült azt elhajtani. A beteg ezután 25 kilogrammot hízott és 12 évi meddő házasság után, megerősödvé egészséges szép fiúgyermeke született. Ezen esetben tehát a meddőség oka kétség kívül a bélférgesség okozta súlyos rombolás és vérszegénység volt.

A bélférgesség tehát komoly egészségi ártalom, annak leküzdésére kellő gondot és figyelmet kell fordítani.

VASÁRNAPI ISKOLA

A tüdővész rombolásai a szervezetben III.

Írta: Dr. PARÁDY KÁLMÁN, Cluj—Kolozsvár

Ha valaki első alkalommal jut érintkezésbe a tüdővész fertőző csiráival, akkor a tüdővész bacillusok az egyik tüdőben fészkelik meg magukat. A bejutott bacillusok körül a vérből fehér vérszövetek szűrődnek át és igyekeznek gátat vetni a fertőzés továbbterjedésének. Ezt a borsónyi beszűrődést *első fertőzési gócnak* nevezzük.

A legtöbb esetben legyőzi a test a fertőzést. Ilyenkor az első fertőzési góc néhány hónap alatt összezsugorodik és hegesedés által gyógyul. Később még meszes anyagok is rakódhatnak a hegekre és évek múlva is megállapíthatja az orvos a röntgen-átvilágítás alkalmával, hogy „egy kis fekete folt látható az egyik tüdőben.” Majdnem minden embernek van a tüdejében egy-két ilyen kis foltja. Mert hiszen a tüdővész fertőzés úgyszólván senkit sem kímél meg.

Aki szerencsésen átesett a fertőzésen, annak az ellenálló képessége növekedett és újabb fertőzésekkel szemben inkább védve van, hacsak nem kap túlságosan erős fertőzést. Az erős fertőzés veszedelmes, akár első, akár későbbi fertőzésként támadja meg a testet.

A fertőzési góc elgenyedhet és szétesik. A szétesett, elhalt tüdőszövet helyén egy üreg keletkezik. Ezt az üreget *kavernának* nevezik. A kaverna egyik jellegzetes képződése a tüdővész megbetegedéseknek. Rendszerint csak kicsiny, borsónyi-mogyorónyi üregek képződnek. Van azonban nagy, almanagyságú kaverna is, sőt előfordulnak olyan esetek is, ahol az egész tüdő helyét egy hatalmas üreg foglalja el. Minél nagyobb a kaverna, annál nehezebb a gyógyítása. Ha a beteg idejekorán kerül az orvoshoz, akkor a gyógyulásra több kilátásunk van. Ezért elismeréssel adózhatunk a mai tüdőgyógyászatnak, mert az új, egyszerű gyógyítási módokkal (légmell-kezelés) még ökölnagyságú, sőt annál is nagyobb kavernás megbetegedéseket is sikerült meggyógyítani. A légmell-kezelés által a tüdőben keletkezett üregeket összepréseljük. Az üregek falai egymáshoz tapadnak és néhány hónap alatt összeforrnak s ezáltal begyógyulnak, beheggednek. Szerencsés esetben mindkét elpusztított, üreges-foltos tüdőt meggyógyíthatjuk, ha a tüdők összenyomása jól sikerül.

A kavernás szétesés ritka esetben magától is meggyógyulhat. A természet gyógyító erejére azonban nem bízhatjuk magunkat, mert a betegség természetében rejlik a további pusztítás. Az első fertőzési gócból a tüdővész csirái hamarosan továbbterjedhetnek. Három úton terjednek tovább: a nyirokúton, a véreken és a hörgőkön keresztül.

A *nyirok-útak* hálózata az egész testet befonja. Nyirok-erek a testben mindenütt találhatóak. Ezekben folydogál a nyirok, mely egy folyadék, amelynek többféle rendeltetése van. Elsősorban a szervezet védelmét szolgálja fertőzésekkel szemben. Mindenki tapasztalhatta saját magán, hogy kéz-sebesülések alkalmával a hónalj mirigyei megduzzadtak. A sebtől néha hosszú piros csík vonul a megduzzadt hónalj-mirigyek felé. A piros csík a gyulladt nyirok-útak vonulatát jelzi. A nyirok-erek mindenütt nyirok-mirigyekbe torkolnak. A nyirok-mirigyek átszűrlik a nyirok-folyadékot és a benne levő fertőző csírákat közömbösítik. Ha tehát a testbe valahol fertőzés kerül, akkor a nyirok-útak és nyirok-mirigyek is meggyulladnak. A gyulladás csak akkor csökken, ha a nyirok-rendszer legyőzte a fertőzést. Ilyen módon igyekszik megszabadulni a szervezet a betolakodott fertőző csíráktól.

A tüdőbe került tüdővész csírák az első fertőzési göcből könnyen jutnak a környező nyirok-erekbe s azokból a tüdő-gyök mirigyekbe. Ezek a mirigyek a tüdőök gyökerét, a nagy erek és a légcső főelágazásait veszik körül. Eléggé ismert dolog a tüdőgyök-mirigyeknek („hilus-mirigyeknek“) duzzanata, különösen fiatalabb egyéneknél. Ha a fertőzés nem volt túlságosan erős és a szervezet legyőzte a betegséget, néhány hónap alatt lezajlik a mirigyek gyuladása és a beteg újból erős, egészséges lesz.

Ez a szerencsés kimenetel nem következik azonban be minden esetben. Csecsemőknél ez az állapot rendszerint hallálal végződik. A tüdőben és a hozzátartozó mirigyekben keletkezett gyuladások továbbterjednek, megtámadják a környező tüdőszöveteket és a gyermek meghal *gümőkóros tüdőgyulladásban*. Vagy pedig a nyirok-utak mentén továbbhalad a fertőzés a nyak és fej felé. Ennek következménye *gümőkóros agyhártyagyulladás* lesz s ez majdnem mindig halálos.

Minél fiatalabb korban szerzi valaki az első gümőkóros fertőzést, annál súlyosabb betegséget vált ki szervezetében a fertőzés. Ezért fontos, mint már előző közleményemben is jeleztem, hogy a csecsemőket a lehetőségig távontartsuk minden felnőtt embertől. Ezenkívül ajánlatos laz újszülöttet beoltatni azonnal a születése után a Calmette-féle gümőkór elleni oltással.

A nagyobb gyermekek és felnőttek már bizonyos ellenállást tanúsítanak a gümöbacillusokkal szemben. A fertőzés nyomán keletkezett első fertőzési góc könnyebben gyógyul be nyomtalanul, mint a csecsemőknél. Ha a fertőzés erős volt, akkor is ritkábban terjed tovább a betegség a nyirok-utak mentén. Ezért a halálos kimenetelű gümőkóros agyhártyagyulladás egyre ritkább lesz. Tanköteles gyermekeknél még elég gyakori a gümőkóros tüdőgyulladás. Ez a megbetegedési forma szintén súlyos, mert a gyógyulás csak akkor remélhető, ha a tüdőben levő gyuladással területek kicsiny helyet foglalnak el. A kiterjedt gyulladás rendkívül hajlamos a továbbterjedésre és a kavernás szétesésre. Ezek az esetek majdnem mind halállal végződnek.

Nagyobb gyermeknél és felnőttnél a fertőző csírák továbbterjedése inkább a vérerek és a hörgők útján történik.

A vérkeringésbe könnyen bejutnak a gümöbacillusok, mert hiszen a tüdő rendkívüli módon be van hálózva hajszálerekkel. A megbetegedett tüdőszövetből tömegesebben a vérbe került csírák a test minden részét megtámadhatják. A fertőzésre éppen a tüdőszövet a legfogékonyabb. Minden egyes gümöbacillus körül köles-szemnyi csomócska keletkezik. *Miliáris szóródásnak* nevezzük ezt az állapotot. Egy ilyen tüdő úgy néz ki, mintha köles-magvakkal volna sűrűn behintve. A röntgen-átvilágításnál pedig láthatjuk

a szóródásos szemcsék árnyékait, mint megannyi kis fekete pontocskát.

Ha a miliáris szóródás az egész testben, vagy legalább is mindkét tüdőben sűrűn fordul elő, akkor igen súlyos betegség keletkezik. Hetekig tartó magas lázak, nagy gyengeségtől kísért általános leromlás következményeként meghal a beteg.

Sok esetben a szóródás önmagában még nem okozna halált. De a szóródásos foltok körül továbbterjedhet a betegség és minden egyes szemcse körül beszűrődések keletkezhetnek. Szerencsés esetben még ezek a beszűrődések is visszahúzódhatnak és a beteg hosszú hónapok mulva meggyógyulhat, ha a szervezete egyébként elég erős volt arra, hogy kibírja ezt a nehéz betegséget.

De a szóródások körül keletkezett beszűrődések a tüdőkben továbbterjedhetnek. A nagyobb beszűrődések szétesnek, kavernák keletkeznek és a beteg halálát idézik elő. Ha a szóródás kifokú volt, s csak néhány foltocska keletkezett a tüdőkben, akkor a beteg néhány hónap alatt magától meggyógyulhat.

Nem így áll az eset, ha a testnek nem volt ereje arra, hogy a szóródásos foltok körül keletkezett beszűrődéseket eltüntesse. Ha egy, vagy több beszűrődés már szétesett és helyén kaverna keletkezett, akkor a gyógyulás már csak két-három év alatt következhetik be. Ebben az esetben pedig a természet gyógyító ereje felmondja a szolgálatot. Üreges szétesések maguktól csak kivételes esetekben záródnak. Annál szebb eredményeket nyújt a háború óta bevezetett és általánosított tüdőgyógyászati kezelési módok (légmell-kezelés, stb.). Ezeknek segítségével tökéletesen meggyógyíthatjuk mindazokat a betegeket, akik különben pusztulásra volnának ítélve. A betegség meggyógyításához, mint említettem, két-három év szükséges.

A korszerű tüdőkezelési módok már az első hónapokban igen eredményesek. A beteg lázai csökkennek, étvágya megjön, meghízik, az általános állapot örvendetes módon javul. Végzetes lehet a betegekre nézve, ha az orvosi utasításokat nem tartja be, s főként, ha a kezelést félbeszakítja. Pedig számtalan példa bizonyítja, hogy a lelkiismeretesen folytatott tüdőkezelés meghozza a maga gyümölcsét és a betegek meggyógyulnak. Viszont a félbeszakított kezelés után nemsokára visszaesik a beteg. A lázak, izzadások, általános rosszullét újból előállanak és a beteg sürgeti a kezelés továbbfolytatását. Ilyenkor azonban a kezelés már sokkal nagyobb nehézségekbe ütközik, mint a kezdődő betegségnél. Mert időközben mellhártyagyulladás, vagy más szövödmények súlyosbíthatják a helyzetet és a gyógyítás munkája éppen olyan nehéz, mint amilyen nehéz meggyógyítani egy hónapok óta beteg tüdőbajost.

A tüdővész gyógyítható betegség, még ha kiterjedt foltok, vagy széteséses rombolások is vannak a tüdőkben. A betegség meggyógyítása azonban csak akkor lehetséges, ha a beteg azonnal orvoshoz fordul, mielőtt magán a betegség első tüneteit tapasztalta. Előző közleményeimben utaltam ezekre az első tünetekre és rá-

mutattam arra, hogy a kezdődő betegség felismerése nem nehéz, hogyha törődünk vele.

Ha a beteg később kerül szakorvosi kezelés alá, vagy pedig könnyelműen elhanyagolja, félbeszakítja megkezdett kezelését, akkor kevés reménye lehet a gyógyulásra. Sajnos, közönségünk meglehetősen tájékozatlan ebben a tekintetben. Még igen sokan esnek áldozatául emiatt a tüdővésznek! A nyugati államokban a közönség sokkal tanultabb, tájékozottabb, az orvosi kezelést lelkiismereti kérdésnek tekintik. Érthető, hogy ott négyszerte kevesebb beteg hal meg tüdővész következtében, mint nálunk. Ez a számszerű adat önmagában bizonyítja, hogy a tüdőkezelés mennyire eredményes.

Ha a mi közönségünk is megértené ezeket az útmutatásokat, bizonyos, hogy sokkal több egészséges családtagunk volna. Egyszeriben megszűnne a tüdővész gyógyíthatatlanságba vetett tévhit. Mai tudásunk szerint az összes tüdővészesek 90%-a gyógyítható. Az elpusztult tíz százalék pedig olyan súlyos fertőzés, szóródás következménye, hogy azt megmenteni nem lehet. A fertőzést elkerülni lehetett volna, s elkerülése által megmenthetők volna ezeket az egyéneket. De mindaddig, amíg közöttünk tízezerrel élnek a szabadonjáró fertőző tüdőbetegek, lehetetlen feladatnak tűnik a gyakori fertőzéseket elkerülni. Pedig a gyakori fertőzések vezetnek a súlyos betegségekhez és a zsenge korban levő gyermekekre nézve egyenesen végzetesek is lehetnek.

Önmagával és az embertársaival szembeni parancsoló kötelessége volna mindenkinek, hogy tüdőbetegségekre való legkisebb gyanúja alkalmával haladéktalanul megvizsgálta magát.

Mint említettem, a tüdővészes fertőzés a *hörgők útján* is továbbterjedhet. Felnőtt embereknél általában ez a módja a tüdőbetegség tovaterjedésének. Leginkább akkor fordul ez elő, amikor újabb fertőző csírák kerülnek tömegesebben a tüdőbe. Az *újrafertőzéseknek* tehát felnőtteknél is nagy jelentősége van. Ilyenkor a régi góccok is fellángolhatnak és a fertőző csírák valamelyik hörgőbe törnek át, s rajtata keresztül egy másik tüdőlebenszövetbe szóródhatnak. Nem ritka dolog a betegség átterjedése a másik tüdőfélre sem.

A hörgők útján történő szóródás alkalmával az átvilágítás durván — szemcsés szóródásos foltokat mutat. Igen gyakori a kulcsosont alatti foltosodás. Ezt a formáját a betegségnek *korai beszűrődésnek* nevezik. Igen gyakori módja ez a felnőttek tüdőbetegségének. A korai beszűrődés könnyen szétesésre vezethet, néha

már néhány nap alatt kaverna keletkezett a beszűrődés helyén. Ha a betegséget azonnal kezelés alá vesszük, 10—12 hónap alatt tökéletesen meggyógyíthatjuk minden esetben. Kezelés nélkül azonban feltartóztathatatlanul halad tovább a betegség és 1—2 év alatt halálát okozza a betegnek. A korai beszűrődés és a helyén keletkezett szétesés hamarosan újabb szóródásos foltokkal van tele. Ilyenkor a betegség meggyógyítása már sokkal nehezebb és a legjobb esetben is több évi lelkiismeretes kezelés szükséges hozzá.

Régebben „tüdőcsúcshurutnak“ neveztek minden kezdődő tüdővést. Hitték ezt azért, mert a korai beszűrődés is leginkább a tüdő csúcsa felé helyezkedik el. Mint láttuk, a korai beszűrődés tényleg egyik kezdeti alakja a tüdővéstnek, azonban ártatlannak egyáltalában nem mondható. Előfordul ugyan szerencsésebb, csekély kiterjedésű beszűrődéseknél, hogy a beszűrődés magától is felszívódik és a beteg néhány hónap alatt meggyógyul. Általában azonban ez a formája a betegségnek rendkívül gyors terjedésre hajlamos, melyet feltartóztatni csak megfelelő szakkezelés által sikerül.

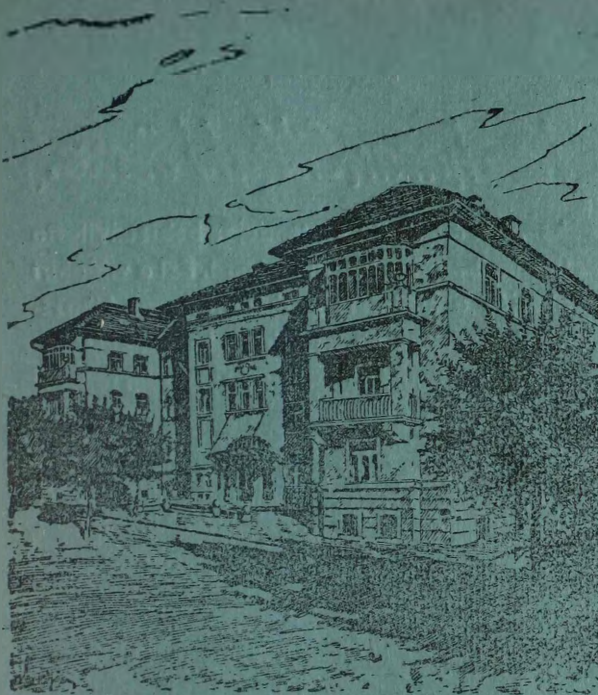
A tüdőcsúcokban néha első fertőzési góccok telepednek meg. Ezek már inkább hajlamosak a gyógyulásra, kivált felgyógyultaknál. Ha ezt az állapotot tehát mi önkényesen „tüdőcsúcshurutnak“ nevezük, akkor joggal mondhatjuk, hogy a tüdőcsúcshurut enyhe, s néhány heti fekvéssel gyógyítható betegség.

Előfordulnak a tüdőcsúcokban még miliáris szóródások is. Ha ezek a foltocskák részjelenségei egy általános szóródásnak, akkor bizony igen súlyos betegségre számíthatunk. Ha azonban a tüdőcsúcokat támadta meg csupán a vér útján történő szóródás, több reménységgel nézhetünk a betegség lefolyása elé. Csekély számú szóródásos folt esetében néhány hónap alatt újból egészséges lehet a beteg, hacsak beszűrődések, szétesések, vagy hörgők útján való szóródások nem rontják a kilátásokat.

Mindezekből láthatjuk tehát, hogy a tüdőcsúcshurut nem önálló betegség, még csak nem is az egyik megjelenési formája a tüdőbetegségeknek.

A kiadóhivatal tisztelettel kéri az előfizetési díjak szíves beküldését és az esetleges címváltozások közlését.

Maros-Vásárhelyi Szanatórium

TELEFON 111

Napi ellátási és ápolási díjak 100-, 200-, 300,- lei, III. osztályon 10 napra összes szanatóriumi költség 1.250-, szülőnőknek 1.875, sebészeti betegeknek műtét esetén 2.500.- lei.

Röntgen, Quartz, Diathermia, Elektrokardiograph,

Bél- és gyógyfürdők
Betegvizsgálat és felvétel egész napon át.

Lelkeszi hivatal által igazolt szegény betegek díjtalan orvosi tanácsban, gyógykezelésben, szükség esetén műtétben részesülnek.

Szabad orvosválasztás

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Embergyógyászatban :

CHINOIN gyógyszereket

Állatgyógyászatban :

CHINOIN gyógyszereket

Növényvédelemben :

CHINOIN védekezőszereket

h a s z n á l j u n k .

Biotonikum: az élet erőforrása!

A legolcsóbb és legjobb tonikum! Kérdezze csak meg háziorvosát! Ő ezt a vérszegénység, idegbántalmak, emésztési zavarok, gyengeség és kimerültség eseteiben fogja előszeretettel rendelni, mert a Biotonikum különösen hatásos összetétele: a vas- mangan- és foszpornak. Kellemes íze következtében igen élvezetes és még a gyermekek is nagyon kedvelik.

Nem hasonlítható össze!

Az „ASPIRIN” 40 esztendeje, bobizonyított felülmulthatatlan tulajdonságokkal. Ezt a világhírt akarják a különféle pótkészítmények kihasználni, azonban az „Aspirin” hatóképeségét és ártalmatlanságát utolérni soha sem fogják!

ASPIRIN

T A B L E T T A

csak a „Bayer” kereszttel valódit!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Erdélyi Múzeum”

Az Erdélyi Múzeum Egyesület kiadásában jelenik meg évenként 12 számban. A folyóirat az E.M.E. bölcsészet-, nyelv- és történettudományi, természettudományi, jog és társadalomtudományi szakosztályának hivatalos lapja.

Előfizetési ára nem tagoknak 400 lei. Megrendelhető az „Erdélyi Múzeum” kiadóhivatalában Cluj, Strada Baron L. Pop. 5. szám

Ha családja és saját egészsége kedves

akkor fogyasszon kizárólag
A Gazdasági és Hitelszövetkezetek Szövetségének
Tg.-Mureși Tejfeldolgozó Telepén készített
pásztorözöfi laboratóriumi ellenőrzéssel,
dán eljárás szerint készített

CSEMEGE VAJAT

Megrendelhető: Transylvánia Vajgyár Tg.-Mureș Str. Brațianu 37—39.